

POSTDIREKTÖR ERIK G. LANNGE
IN MEMORIAM

av Postmästare T. Julin

Redan tidigt — och sedan, mer än en gång — stod det strid kring den nu bortgångne postmannens namn. Tidigt blev Erik Lannge en man i förgrunden. De gamla minnas honom från den tid, då han var ”mannen bakom Ohlsson”, alltså på en utsatt plats, ty ”Ohlsson” var omorganisatören av Posttjänstemännens Förening, den driftige postmästaren J. A. Ohlsson i Jönköping, som i seklets början gav föreningen den struktur, den i stort sett alltjämt har. Lannge var hans sekreterare och redaktör för föreningsorganet ”Svenskt Postarkiv”, en erkänd och anlitad kapacitet alltså, men också en man, som troddes vilja utnyttja sin

ställning, helst han vid sidan av sin dåvarande tjänst som postexpeditör innehade, sedan år 1900, en med tiden alltmer inflytelserik ställning som lärare inom postverkets undervisningsväsen. En fraktion av den nya föreningsstyrelsen ville se en mer obunden man av sina egna på Lannges plats, och efter heta strider avlöstes Lannge 1904 som redaktör och 1906 som sekreterare.

Sistnämnda år skulle föreningen hålla allmänt möte (det skulle till den avgångne ordförandens ära hållas i Jönköping), och föreningen förberedde sig i sina nybildade sektioner landet runt till en stor aktion på det fackliga planet. Stockholms sektion hade att sända ett tiotal ombud till det allmänna mötet, och dess valberedning satte traditionsenligt upp sektionsordföranden som första namn, men lancerade i övrigt uteslutande den nya tidens nya män och lämnade ingen plats för Lannge. Valmötet blev i hög grad dramatiskt. Lannge tog upp det blivande allmänna mötets alla stora frågor till sakkunnig granskning och förklarade sig redo att rösta för lösningar helt i tidens anda, om han hedrades med ombudsmanskap. Han beklagade, att i så fall ett namn måste strykas på valberedningens lista och ersättas med hans, men det var också allt den enskilde väljaren behövde göra. — Lannges sakkunskap imponerade, och man såg hur åhörarna började tumma sina valsedlar. Valberedningen slogs förgäves för sin lista obeskuren. Alltför många ansåg det ofarligt att stryka ett namn och tillföra ett annat. Det visade sig, då valsedlarna räknades, att de flesta tydligen menat att första namnet, ordförandens, nog skulle få tillräckligt många röster, "även om jag stryker hans". På så sätt blev Lannge vald, och den populära ordföranden föll igenom. Lannge infriade riktigt nog på mötet sina Bragelöften, men han bemöttes kallsinnigt, och man förstod, att hans roll inom föreningen tillsvidare var utspelad. Lannge släppte emellertid aldrig sitt intresse för föreningen och han skulle också återkomma i andra sammanhang.

*

Lannge hade tidigt fått erfara, hur posttekniska spörsmål hade svårt att, trots påtagligt intresse från posttjänstemännens sida, komma upp till fruktbarande debatt i fackorganen, där löne- och tjänstevillkorsfrågor krävde större delen eller allt av utrymmet. Han startade därför 1903 en egen tidning, "Tidskrift för Postväsendet" som forum för de hemlösa posttekniska debatterna, och han hoppades finna marknad för sin tidskrift i alla de nordiska länderna. Som generalsekreterare vid det

första nordiska posttjänstemannamötet (1903) hade Lannge sett till, att frågan om en skandinavisk postteknisk tidskrift kom upp till debatt där, men ärendet lades av mötet åt sidan med motivering, att man inte kunde se annat, än att en sådan tidskrift skulle bli till förfång för postfolkets och dess fackorganisationers redan befintliga tidskrifter. Lannge, som deltagit i debatten och borde anse sig besegrad, begärde efter klubbslaget ordet och avgav en personlig deklARATION:

”Det har varit min käraste önskan att i den nyss startade Tidskrift för postväsendet få påräkna bidrag från Norge och Danmark för att redan nu genomföra tanken att göra dessa länders synpunkter mera kända i vårt land, och i vad på mig ankommer skall jag sträva för att denna tanke ej föres bakåt utan alltmera framåt”.

Det var inte en ung man vilken som helst som talade här. Han stod som ett exempel för tesen, att den ensamme är stark. Han höll ord, och hans tidskrift fortsatte att utkomma, långa tider med betydande ekonomiska uppoffringar för redaktören. Den kunde 1919 ombildas till ”Nordisk Posttidskrift”. Lannge var till sin död 1955 tidskriftens huvudredaktör med redaktioner under sig i fyra av de nordiska länderna.

*

Erik Gustaf Lannge var vid den tidpunkt då han gjorde sin ovan citerade deklARATION endast 25 år. Han var född den 8 februari 1878, och hade efter studentexamen 1895 i Västervik ”skrivit in sig i verken” i Stockholm, där han emellertid kom att stanna i postverket, först som ”extraordinarie tjänsteman” hos generalpoststyrelsen. Han drogs dock även mot telegrafverket, och när han längre fram med stor bravur, men förgäves, kämpade för sammanslagning av post och telegraf, brukade han på skämt säga, att hans inställning nog var ärftlig belastning, eftersom hans far varit postmästare och hans mor telegrafist. I Lannges trafikpåbrå dominerade dock posttraditionen. Hans mor Anna Lovisa Lundvall hade redan, då hon 1877 ingick äktenskap, måst lämna sin befattning i telegrafverket, men fadern Salomon Abraham Hugo Lannge var under sonens hela uppväxttid postmästare, stationerad vid den då livliga trafikknuten Målilla, närmare angivet från år 1884 till sin död 1901.

Erik Lannge blev efter avlagd postexamen e. o. postexpeditör i Östra distriktet 1897 och innehade ordinarie postexpeditörstjänst 1900—1908 på distriktets postinspektion, som då var förlagd till Stockholm. Där-

under hade han täta uppdrag som tf notarie hos generalpoststyrelsen och fick fast anställning som sådan år 1909. Det betydande, allt postalt fannande arbete han under denna tid nedlade kunde kräva ett särskilt kapitel. Om vi nu gå vidare och följa hans snabba tjänstekarriär, träffa vi honom åren 1909—1912 som överkontrollör i Västra distriktet, åren 1913—1914 som sekreterare hos generalpoststyrelsen och åren 1915—1931 som postdirektör och chef för Mellersta distriktet, endast med vissa avbrott åren 1920—1923 för uppdrag som kommitté-ordförande och en tid som adjungerad ledamot av poststyrelsen. Från 1931 inträder en vändning. Lannges hälsa har börjat vackla, det är som det en lång tid alltför stora distriktet skulle ha förmått knäcka en arbetsjätte även av Lannges mått. Lannge återvänder 1931 som sekreterare till generalpoststyrelsen och inträder år 1937 på övergångsstat med uppdrag som utredningsexpert inom styrelsen. Åldersstrecklet gjorde honom till pensionär fr. o. m. den 1 mars 1943 men en högst arbetsför pensionär, som trots försämrad hälsa var i full verksamhet ända till den julidag 1955, då döden avklippade hans livstråd.

*

Det arbetsliv, som den 24 juli 1955 avbröts av döden var av imponerande omfattning och ovanligt mångskiftande, ja, i detta sista ett rekord, eftersom det kan sägas ha fallit helt inom ett enda gebit, det postala. Redan det som ovan meddelats om hans tjänstekarriär kan tyckas imponerande nog, men härtill kan läggas en lika omfattande lista över stora arbeten vid sidan av den egentliga posttjänsten, som krävt Lannges initiativ eller medarbetarskap för att komma till stånd.

Då postexpeditören Erik G. Lannge kallades till generalsekreterare för "Första Nordiska Posttjänstemannamötet", var detta blott en rent av nödvändig konsekvens av det arbete han nedlagt på att få mötet till stånd. Det var han, som stått för initiativet genom förslag inom den svenska fackorganisationen, Posttjänstemännens förening, och det var han som genom resor i Norge och Danmark 1901 och 1902 lancerade uppslaget inom dessa länder. Han fullföljde sedan inte bara mötets idé genom att bli initiativtagare till och förkämpe för "Nordiska postmöten" som postal institution. Sedan han vunnit generalpostdirektör von Krusenstiernas stöd, fann han formen för mötenas fullföljande som ett fortlöpande uppdrag för de postala tjänstemannaorganisationer, som medverkat i det första mötet. Han bevistade samtliga Nordiska postmöten, det sista så sent som i juni 1955 i Oslo. Städsse tog han livligt

del i allt dessa möten bjöd av utredande föredrag, väckande debatter, välordnade utflykter och festliga inslag.

Och än mer; det var på hans initiativ som 1903 års möte celebrerades genom en retrospektiv, men också framåtblickande postutställning. Lannge såg sedan till, att detta inte bara blev en festfanfar, ett intressant men flyktigt mötesminne. Han såg till, att vad som samlats för denna utställning också — bokstavligen — kom under tak, och under postverkets tak. Efter år av möda kunde med dessa samlingar som grund postverket öppna ett postmuseum. Lannge var den drivande kraften, och han blev postmuseets chef från dess start 1906 fram till år 1910, då hans posttjänst som överkontrollör för ett antal år placerade honom i Göteborg.

Om hans insatser som museigrundare och museiman kan här hänvisas till den postmuseets historia, som återfinnes på andra blad i denna publikation.

Härovan har hastigt omnämnts Lannges arbete som lärare vid postverkets undervisningsanstalt. Hans mångåriga erfarenhet som undervisare återspeglas i en rad publikationer till elevers och arbetskamraters tjänst, som han inte tövade att färdigställa. Hans påpassliga uppmärksamhet på nyheter inom posttrafik och postteknik fullföljde han systematiskt genom registrering, som fick sin kanske mest uppmärksammade användning, då han jämte den kände postmannen Johannes Döss utgav "Postboken", en fullständig sammanställning i alfabetisk sakordning av gällande svenska postförfattningar. Detta väldiga arbete förblev länge en kodex för postförvaltare och kassatjänstemän. Den upplevde tre upplagor — 1908, 1911 resp. 1915 — och hade då banat vägen för den förnyelse av postverkets författningar, som givit oss dagens förenklade och omsorgsfullt registrerade reglementen och instruktioner.

Som Lannges huvudarbete under hans sista två decennier är att räkna hans chefskap för den av post- och televerk samt statens järnvägar gemensamt utgivna "Svensk Ortförteckning". Han var ingalunda oförberedd, då han år 1935 åtog sig detta uppdrag, ty redan 1909 års "Post- och Telegrafortförteckning" färdigställdes under hans regi. Han knöt under detta arbete en mängd kontakter, som kom de stora uppslagsböckerna och därmed postverket och dess kunder tillgodo. Det blev också Lannges uppgift att redigera den officiella "Kommunikationskarta över Sverige" som nu är i bruk. Det blev också han, som åtog sig utgivningen av "PTJ", handboken för de svenska trafikverkens kunder.

*

Mina minnesanteckningar om Erik Gustaf Lannge sluta här med uppgifter om hans sista större arbeten. Trots att jag i hela det föregående stannat vid endast ett fåtal av hans initiativ och uppdrag, har listan blivit lång, och den har kanske givit bilden av en man med idel framgång. Om så är fallet, är bilden falsk, ty Erik Lannge var alltför mycket kraftkarl för att väcka enbart beundran, han väckte också motstånd och kritik. Av motgångar var emellertid den försvagade hälsan det som mest, kanske det enda, som pinade honom. Föga lindring i hans handicap på senare år (svårighet att förflytta sig och svårighet att tala) beredde omvärldens beundran av hans förmåga att, trots svårigheterna, fortsätta gamla arbeten och att börja nya. Erik Lannge nöjde sig inte med att endast arbeta, han ville vara glad och de lustiga småelakheter, han gärna strödde omkring sig, hade till uppgift att rycka med sig de tunga och sorgmodiga. Hans litet gälla skratt var eggande, och det var som om han till livets sista stund själv hämtade styrka därur.

När jag ur papper och minne söker finna en personlig bild av Erik Lannge, ser jag honom komma fram mot mig på en gångstig i Jönköpings stadspark. Jag satt där och njöt av blad och blomst under en paus i (det förut här omtalade) allmänna mötet, och än mer njöt jag av att med runda ögon följa ett parant turistpar, som i bästa humör strövade längs parkens rabatter. Turistparet bestod av två unga damer — redan det på den tiden något som tilldrog sig uppmärksamhet — och då de därtill voro både vackra och käcka, hade flera beundrande "Aah" än mina följt dem under mötesdagarna på deras promenader. Erik Lannge kom som sagt vägen fram, och jag hejdade honom för att . . . ja, jag vet inte precis vad, men jag erinrade mig i samma ögonblick den motgång han rönt på mötet, och jag formulerade ett litet, säkerligen rätt tafatt beklagande. "Du har kanske inte förstått uttrycket: Stryk över och gå vidare" svarade han och tillade efter en paus: "Det kommer *alltid* att finnas arbete". Jag kanske något missminner mig om hans ord, men inte om deras mening, och särskilt väl minns jag, hur han plötsligt försvann tvärs över en rabatt. En minut senare bestod turistgruppen av tre personer. Den tredje var Erik Lannge, och trions glada skratt kan jag höra när jag vill än i dag.

"Från motgång till nya erövringar" blev min uppskattande reflexion. — Jag visste inte då, att Erik Lannge några månader senare skulle hemföra en av de paranta turisterna som sin brud. Hon har sedan stått vid hans sida i livets alla skiften, och det var hon, som slöt hans ögon, då hans sista arbetsdag lyktades.

Teodor Julin